

el-Mutenebbî'nin Seyfûddeve'ye Methiyeleri (Seyfiyyât)

al-Mutanabbî's Panegyrics to Sayf al-Dawla (Sayfiyyât)

Esat AYYILDIZ

Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Assistant Professor, Kafkas University, Faculty of Science and Letters, Department of Arabic
Language and Literature
Kars, Turkey
esatayyildiz@hotmail.com
orcid.org/0000-0001-8067-7780

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 13 Ekim / October 2020
Kabul Tarihi / Accepted : 28 Ekim / October 2020
Yayın Tarihi / Published : 15 Aralık / December 2020
Yayın Sezonu / Pub Date Season : Aralık / December
Cilt / Volume: 7 • Sayı / Issue: 2 • Sayfa / Pages: 497-518

Atıf / Cite as

Ayyıldız, Esat. "el-Mutenebbî'nin Seyfûddeve'ye Methiyeleri (Seyfiyyât)". *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (2020), 497-518.

Doi: 10.33460/beuifd.810283

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi tarafından yayınlanmıştır. Tüm hakları saklıdır.
Published by Zonguldak Bulent Ecevit University, Faculty of Theology, Zonguldak, Turkey. All rights reserved.

Öz: Ebû't-Tayyib Ahmed b. el-Huseyn el-Mutenebbî el-Kindî, genellikle Hamdâni hükümdarı Seyfûddeve ile ilişkilendirilen bir Abbâsi dönemi methiyecisidir. el-Mutenebbî şairlik kariyerinin ilk dönemlerinde çeşitli hamileri övmüştür; ama bu süreç, Seyfûddeve'yle aralarındaki ilişkiye yalnızca bir girizgâh olabilecek niteliktedir. Nitekim söz konusu ilişki, şairin kariyerinin en parlak dönemini meydana getirmektedir. Seyfûddeve 337/948 senesinde Antakya'ya muzaffer olarak girdiğinde, el-Mutenebbî, Seyfûddeve'nin kuzeninin aracılığıyla, onun gelişini kutlayan bir methiye nazmetme fırsatı bulmuştur. Böylelikle 337/948 senesinin başlarında, nihayet Seyfûddeve'nin resmi şairi olacağı Hamdâni sarayına yerleşmeyi başarmıştır. el-Mutenebbî, methiye şairi olarak dokuz yıl kadar bu mecliste kalacaktır. Burada hamisi için nazmettikleri, Arap şiirinin en meşhur methiyelerindedir. Seyfûddeve'ye adanan bu övgüler, bir bütün olarak Seyfiyyât namıyla tanınmaktadır. Hamisine askerî seferlerinde eşlik eden el-Mutenebbî, savaşların detaylarını kaydetmiş ve bunları tebrik methiyelerinde betimlemiştir. el-Mutenebbî, Seyfûddeve'ye gerçekten de samimi şekilde bağlanmıştır. Onun gözünde Seyfûddeve, cesur, fedakâr ve cömert olmasının yanı sıra, İslam'ın savunucusu ve ideal bir Arap lideridir. İcra ettiği bu paha biçilmez propaganda hizmetinin karşılığında, şaire oldukça iyi bir ödeme de yapmıştır. Bu nedenle aralarındaki durum, esasen karşılıklı

bir çıkar ilişkisidir. el-Mutenebbî hem saraydaki hasımlarının düşmanca komplolarının hem de kendi kibrinin kurbanı olarak, sonunda Hamdânî sarayından kaçacaktır. Bu çalışmada, el-Mutenebbî'nin Seyfiyyât'ı ve onun şiirsel üslubu bilimsel bir metotla incelenmiştir. Bunun yanı sıra, söz konusu koleksiyondan öne çıkan bir methiye, örnek olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Klasik Arap Edebiyatı, el-Mutenebbî, Seyfiyyât, Klasik Arap Şiiri, Methiye*

Abstract: *Abū al-Tayyib Ahmad ibn al-Husayn al-Mutanabbî al-Kindî was a famous Abbāsīd panegyrist, associated with the Hamdānīd ruler Abū al-Hasan Sayf al-Dawla. al-Mutanabbî eulogized various patrons during the early part of his poetic career. But it was just a prelude to al-Mutanabbî's relationship with Sayf al-Dawla, which must be considered the prime of his career. When Sayf al-Dawla made a triumphal visit to Antioch in 337/ 948, al-Mutanabbî, thanks to the intercession of Sayf al-Dawla's cousin, had the opportunity to compose a panegyric celebrating his entry. Finally, he succeeded in establishing himself at the Hamdānīd court in Aleppo, where he became the poet laureate of Sayf al-Dawla at the beginning of 337/948. al-Mutanabbî remained in that court some nine years as his panegyrist. He composed for his patron what have become some of the most famous Arabic panegyrics. These panegyrics of Sayf al-Dawla are known collectively as Sayfiyyāt. al-Mutanabbî, who accompanied his patron on his military expeditions, recorded the details of the battles and described them in celebratory panegyrics. al-Mutanabbî was sincerely attached to Sayf al-Dawla, who was in his eyes the personification of the ideal Arab leader and a champion of Islam, audacious, altruistic and benevolent. In return for this priceless propaganda he provided, the poet was well paid. Thus this was inherently a relationship of mutual interest. And finally, al-Mutanabbî fled the Hamdanid court, a victim of both the hostile conspiracy of his enemies at court and his own arrogance. In this study, the Sayfiyyāt of al-Mutanabbî and his poetical style are examined with a scientific method. In addition to this, a prominent panegyric of this collection is given as an example.*

Keywords: *Classical Arabic Literature, al-Mutanabbî, Sayfiyyāt, Classical Arabic Poetry, Panegyric*

Giriş

Abbâsî döneminin en ünlü övgü şairlerinden olan el-Mutenebbî, genellikle Hamdânîler'in Halep kolunun kurucusu ve ilk emîri olan Seyfüddevle (ö. 356/967) için nazmettiği methiyeleriyle tanınmaktadır. el-Buhturî (ö. 284/897) ve Ebû Temmâm (ö. 231/846) ile birlikte, çağının en çok şiir söyleyen üç simasından birisi olan el-Mutenebbî'nin gerçek ismi, Ebû't-Tayyib Ahmed b. el-Huseyn b. el-Hasen b. 'Abdî's-Şamed el-Cu'fî el-Kindî el-Kûfî şeklindedir. Ne var ki o, gençlik yıllarında peygamberlik iddia etmesi ve bir isyan hareketi başlatması dolayısıyla, "peygamberlik iddia eden" manasına gelen el-Mutenebbî (المتنبئ)

lakabıyla tanınmaktadır. Söz konusu lakabı nasıl aldığı hususunda kesin bir görüş ve rivayet birliği bulunmamaktadır. Bir rivayete göre, bu lakabı almasının nedeni, Semave'de peygamberlik iddia etmiş olmasıyla ilişkilidir. Başka bir görüşe göre, bu namını üstün ve kıvrak zekâsına borçludur. Bir anlatıda, el-Mutenebbî'nin "Ben şiiirle peygamberlik alan ilk kişiyim" dediği ve Benû'l-Faşiş'in içerisinde peygamberlik iddia ettiği öne sürülmektedir.¹

el-Mutenebbî, Kûfe'deki Benû Kinde bölgesinde, takriben 303/915 senesinde, Şii eğilimleri olduğu düşünülen bir ailede dünyaya gelmiştir. Kökeni, Arabistan'ın güneyine dayanmaktadır. Bu nedenle şair, hayatı boyunca Güney Arapların Kuzey Araplarından üstün olduğunu savunmuştur. Su taşıyarak satan bir babanın oğlu olan el-Mutenebbî, anneannesi tarafından yetiştirilmiş ve Şii temayüllü bir okulda öğrenim görmüştür. Üstün zekâsı sayesinde akranları arasında temayüz etmiş ve şiiirsel yeteneğini erken yaşta keşfetmiştir. 312/925 senesinde ailesi, Karmatiler² tarafından yağmalanan Kûfe'den ayrılmış ve göçebelerin bulunduğu bir step bölgesi olan Semave'deki Benû Kelb kabilesinin yanında iki yıl boyunca konaklamıştır. Bedevilerin arasında geçirdiği bu günler, el-Mutenebbî'nin Arapçasının gelişimine katkı sağlamış olmalıdır. Karmatilerin öğretileriyle ilk kez tanışacağı yer de burasıdır. 315/927 yılında memleketine dönen el-Mutenebbî, şairliğe odaklanmış ve hemşerisi Ebû'l-Faḍl el-Küffî'nin himayesine girmiştir. Yunanlaşmış bir burjuva olarak tanımlanan Ebû'l-Faḍl, genç şairin üzerinde büyük bir etki bırakmıştır. el-Mutenebbî'nin nazmettiği bu ilk methiyelerinde, Ebû Temmâm ve el-Buḥturî modeline bağlı kaldığı gözlemlenmektedir.³ Bunun yanı sıra Ebû'l-Faḍl için nazmettiği övgülerinde, Karmatî etkisine de rastlanmaktadır.⁴

Ne var ki Karmatilerin kısa süre içerisinde Kûfe'yi yeniden ele geçirmesiyle işler tekrar değişmiş, 316/928 senesinde el-Mutenebbî ailesiyle birlikte bu kez Bağdat'a göç etmiştir. Arzularla dolu olan bu genç şair, övgücülük kariyerinde yükselme umuduyla, faaliyetlerini burada da sürdürmüş ve hemşerisi Muhammed b. 'Ubeydillah'ın methiyecisi olmuştur. Takriben 318/950 senesinde, Bağdat'tan Suriye'ye gitmiş ve iki-üç yılını seyyah methiyecileri taklit ederek geçirmiştir. Bu süreçte nereleri dolaştığını, kronolojik açıdan tespit etmek mümkün değildir. Söz konusu zaman aralığında nazmedilmiş olan bazı şiiirleri, Mencib mıntıkasındaki bedevi liderlere hitap etmektedir. Onun bu eylemlerinin, bir tecrübe kazanma

1 Fuat Sâlih es-Seyyid, *Mu'cemu'l-elkâb ve'l-esmâ'il-muste'âra fi't-târîh'il-'Arabî ve'l-İslâmî* (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 1990), 285.; Ebû'l-'Abbâs Şemssetin Ahmed b. Muhammed b. Ebi Bekr b. Ḥallikân, *Vefeyâtu'l-a'yân ve enbâ'iz-zamân*, thk. İhsan Abbas (Beyrut: Dâru Şâdir, 1397/1978), 1/120.

2 Karmatiler (Ar. القرامطة), aşırı Şii İsmâiliyye mezhebine mensup bir zümredir. Bk. Sabri Hizmetli, "Karmatiler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/510-514.

3 J. S. Meisami, "al-Mutanabbî", *Encyclopedia of Arabic Literature*, ed. Julie Scott Meisami - Paul Starkey (Londra-New York: Routledge, 1998), 2/558-560.; Fuat Sezgin, *Geschichte des arabischen Schrifttums* (Leiden: E. J. Brill, 1975), 2/484.; R. Blachère - Ch. Pellat, "al-Mutanabbî", *The Encyclopaedia of Islam* (Leiden: E. J. Brill, 1993), 7/769-772.

4 Abdülaziz Desûkî, *Ebû't-Ṭayyib el-Mutenebbî: Şâ'iru'l-'urûbe ve ḥakîmu'd-dehr* (Beyrut: el-Mu'essesetu'l-'Arabiyye li'd-Dîrâsât ve'n-Neşr, 2006), 56.

evresi olarak değerlendirilmesi mümkündür. Öte yandan şiirlerinin yeterince takdir görmediğini düşünen el-Mutenebbî, yaşam tecrübelerinden pek de memnun kalmamış ve bahşış karşılığı methiye nazmetmekten vazgeçerek yeni bir maceraya atılmaya karar vermiştir. Bu doğrultuda Lazkiye'ye gelmiş ve bir tür isyankâr propaganda faaliyetine başlamıştır.⁵ el-Mutenebbî'nin gençlik hırslarının doruk noktası, işte bu süreçte, peygamberlik iddiasına kalkışmasıyla yaşanmış ve öncülük ettiği bu çılgınlık hareketinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, 322/933 senesinde hapse atılmıştır.⁶ Rivayet edildiğine göre, şair bir süre sonra kötü hapisane şartlarının etkisiyle hastalanmış, İhşîdî Emîri İshak b. Keygeleğ et-Turkî'ye affedilmek için bir şiir nazmetmiştir. Bunun üzerine kendisine peygamberlik iddiasını inkâr etmesi hâlinde serbest bırakılacağı bildirilmiş, şair de iddiasından vazgeçmiştir. Böylelikle gençliğinden iki yılı hapiste heba ettikten sonra, takriben 324/936 senesinde hürriyetine kavuşmuştur.⁷

el-Mutenebbî'nin serbest kalmasının ardından, himaye arayışlarını hızlandırması gerekecektir. Bilindiği üzere, o günlerde Suriye, Hamdânilerin rakibi olan İhşîdîler tarafından yönetilmektedir. Şair bir süre Tiberya Emîri Bedr b. 'Ammâr el-Esedî'nin sarayında kalmıştır. Müreffeh bir yaşam ve kültürlü bir çevre arayışında olan şair, Bedr'in yanında aradığı bu iki hususu da bulmuşa benzemektedir. Elde ettiği imkânların etkisi derhal şiirine de yansımış, Şam'ın kuzeyinde üç-dört yılda gerçekleştiremediği sanatsal sıçramayı burada gerçekleştirebilmiştir.⁸ Sonuç itibarıyla, el-Mutenebbî bu sarayda da kalıcı olamamış ve kaçınılmaz olarak Bedr ile araları açılmıştır. Bedr'in yanından ayrıldığında, Alî b. Ahmed el-Ĥurâsânî ile temasa geçmiş, bir kasidesinde onu methetmiş ve memdûĤuyla arasını bozan kişiyi hicvetmiştir. el-Mutenebbî'nin daha sonra Antakya'ya gittiği bilinmektedir. Burada kentin kadısı olan Muhammed b. 'Abdillah b. Muhammed'in himayesine girmiş ve Antakya'nın ileri gelenlerini methetmiştir. Ebû Fağl Ahmed b. 'Abdillah b. el-Ĥuseyn ve kardeşi Ebû Sehl Sa'îd de bu isimler arasında yer almaktadır. el-Mutenebbî ilerleyen yıllarda, başka kişiler için de övgüler nazmedecektir.⁹ Ancak onun kariyerindeki en önemli methiyeleri, makalemizin konusu olan, Seyfûddeve için nazmettiği şiirleridir.

el-Mutenebbî, ilerleyen yıllarda pek çok şairi derinden etkileyecektir. Örneğin; Ebû'l-'Alâ' el-Ma'arrî (ö. 449/1057), el-Mutenebbî'nin önemli taraftarlarından birisidir. Edebî kariyerinin her safhasında, onun şiirsel mirasını taklit etmiş ve

5 R. Blachère, "Mütenebbî", *İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi, 1979), 8/858-862.

6 al-Mutanabbî, *Poems of Al-Mutanabbi: A Selection with Introduction, Translations and Notes by A. J. Arberry*, haz. A. J. Arberry (Cambridge: Cambridge University Press, 1967), 1-2.

7 BuĤrus el-Bustânî, *Udebâ'u'l-'Arab fî'l-'asri'l-'Abbâsiyye: Ĥayâtuhum, âşâruhum, naĤdu âşârihim*, (Kâhire: Hindâvî, 2014), 241.

8 Taha Ĥuseyn, *Ma'a'l-Mutenebbî* (Kâhire: Hindâvî, 2014), 99.

9 Ĥayfu'l-lah Hilâl el-'Uteybî, *el-Mutenebbî fî'd-dirâsâti'l-edebiyeti'l-Ĥadîşe fî Mısır* (Kâhire: Dâru Ġarib, 2007), 1/72-73.

onun müdafaasını üstlenmiştir.¹⁰ Ne var ki el-Mutenebbî'nin rakibi ve aleyhtarı olan kişiler de bir o kadar çoktur. Pek çok müellif, onun intihal ve hatalarını ortaya çıkarmayı adeta vazifesi addetmiştir. eş-Şâhib b. 'Abbâd (ö. 385/995) bunların başında gelmektedir. *el-Keşf 'an mesâvî'i şî'ri'l-Mutenebbî* adıyla kaleme aldığı eserinde, el-Mutenebbî'yi reddetmeyi ve ondan daha kabiliyetli olduğunu ispatlamayı amaçlamaktadır.¹¹ el-Mutenebbî'nin Ebû Temmâm ve el-Buhturî başta olmak üzere, seleflerinden yaptığı iddia edilen intihallerinin ele alınması, kadim eleştirmenler arasında fazlasıyla ilgi görmüş bir konudur. Bu mevzuyu ele alan eserlerin sayısını arttırmak mümkündür. Örneğin; Ebû'l-Hasen el-Curcânî'nin (ö. 392/1001-1002) *el-Vesâta beyne'l-Mutenebbî ve huşûmihi*, el-Ĥâtimî'nin (ö. 388/998) *er-Risâletü'l-mûdiha fi serikâti Ebî't-Ṭayyib ve sâkıṭi şî'rihi*, Yusuf el-Bedî'î'nin, *eş-Şubhu'l-munebbî 'an hayşiyeti'l-Mutenebbî*, eş-Se'âlibî'nin (ö. 429/1038) *Ebû't-Ṭayyib el-Mutenebbî ve mâ lehu ve mâ 'aleyhi* adlı eserleri bu bağlamda zikredilmelidir. Doğruyu söylemek gerekirse, kişisel düşmanlıkları nedeniyle önemsiz benzerliklerde dahi el-Mutenebbî'yi intihalle suçlayanlar olduğu kadar, bunları rastlantısal veya basmakalıp ifadeler mesabesinde görenler de mevcuttur.¹²

Yalnızca Arap ve Doğu edebiyatlarında değil, dünya edebiyatında da namını duyurmayı başarmış olan el-Mutenebbî, gerek sıra dışı yaşantısı gerekse şairlik yönüyle, hem modern hem de kadim araştırmacıların ilgisini çeken bir sima olagelmıştır.¹³ İslam coğrafyasında, bilhassa da Endülüs ve İran'da, ününün hızla yayıldığı anlaşılmaktadır. Yeni Fars şiirinin gelişiminde, el-Mutenebbî'nin de önemli bir etkisi olduğu doğrudur. Ayrıca el-Mutenebbî'nin ismi Arap milliyetçiliğiyle ilişkilendirildiğinden, günümüzde milliyetçi eğilimleri olan modern eleştirmenlerin gözdesi hâline gelmiş durumdadır.¹⁴ Onun şiirsel mirasında çok önemli bir yer tutan meşhur *Seyfiyyât'ı*, müstakil bir çalışmada incelenmeyi hak etmektedir.

1. el-Mutenebbî'nin Seyfiyyât'ı

el-Mutenebbî'nin edebî kariyerindeki en önemli süreç, Seyfûddeve ile tanışmasından sonra başlayacaktır. Bilindiği üzere, Hamdânîlerin Halep Emirliğinin kurucusu olan Seyfûddeve, 333/944 senesinde Halep'e girmiş ve Humus'un yanı sıra birkaç kenti daha ele geçirmiştir.¹⁵ Öte yandan el-Mutenebbî,

10 İbrâhîm Nâci, "Arap Şiirinin Önde Gelen İki Şairi; el-Ma'arrî ve el-Mutenebbî'nin Mukâyesesi", çev. Osman Düzgün, *Nûsha* 12/35 (2012), 134.

11 bk. eş-Şâhib Ebû'l-Kâsım İsmâil b. 'Abbâd, *el-Keşf 'an mesâvî'i şî'ri'l-Mutenebbî*, thk. Muhammed Hasan Âl-i Yâsin (Bağdat: Mektebetü'n-Nahda, 1385/1965).

12 Hayreddin ez-Zirikî, *el-A'lâm* (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 2002), 1/115; İsmail Durmuş, "Mütenebbî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/195-200.

13 el-Mutenebbî hakkında ülkemizde yapılmış bir çalışma için bk. Goran Selahattin, *el-Mütenebbî'nin Şiirinde Medh* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999).

14 Meisami, "al-Mutanabbî", 2/558-560.

15 Joel L. Kraemer, *Humanism in the Renaissance of Islam: The Cultural Revival During the Buyid Age* (Leiden-New York-Köln: E. J. Brill, 1992), 90.

bu savaşçı komutanı methetme fırsatını, ilk kez Antakya'da bulabilecektir.¹⁶ 337/948 yılında Seyfüddevle ile görüşmesine önyak olan kişi, Seyfüddevle'nin kuzeni Ebû'l-'Aşâ'ir'dir. Şairin bu fırsatı doğru değerlendirmesi, Seyfüddevle ile Halep'e gitmesinin yolunu açmıştır. Saray şairi olmayı başarmasının ardından, yeni hamisinin mahiyetinde, neredeyse arzuladığı tüm değerleri bulmuştur. Vazifesi gereği, hükümdara seferlerinde eşlik etmiş, zaferleri, yenilgileri, zenginliği ve şöhreti onun yanında tecrübe etmiş ve tanık olduğu hadiseleri kasidelerinde detaylıca anlatmıştır. el-Mutenebbî'nin gözünde, Seyfüddevle adeta Araplara özgü tüm değerleri temsil eden bir hükümdardır. Ona karşı beslediği samimi sevginin yansımalarını, şiirlerinde bulmak mümkündür. Seyfüddevle'nin himayesinde geçirdiği bu günlerin, kariyerinin en güzel ve en verimli dönemini teşkil ettiği aşikârdır.¹⁷

Seyfiyyât namıyla maruf kasideleri, el-Mutenebbî tarafından, Seyfüddevle'ye hitaben, bu süreçte nazmedilmiştir. Onun kariyerini biçimlendiren en önemli şiirleri, hiç kuşkusuz ki, bu methiyeleridir. Söz konusu manzumelerin, şairin külliyyatının üçte birini teşkil ettiği gözlemlenmektedir. Edebî değerinin yanı sıra, şahit olunan olayların detaylıca nakledilmesi, şiirlere yadsınamayacak bir tarihî belge hüviyeti de kazandırmaktadır. Hem Arap milletinin hem de İslamiyet'in yüceliğinin vurgulandığı bu şiirler, Arap nazmının doruk noktasını temsil edebilecek niteliktedir. Diğer bir deyişle, *Seyfiyyât* kimi eleştirmenlere göre, hem el-Mutenebbî'nin hem de bir bütün olarak klasik Arap şiirinin zirvesidir.¹⁸

el-Mutenebbî'nin Seyfüddevle için nazmettiği kasidelerinin bu denli başarılı olması, muhtemelen şairle hamisi arasında bulunan gerçek bir "saygı-sevgi" bağıyla ilintilidir. Canlı ve hareketli savaş anlatılarının yanı sıra, onun şiirlerinde dikkat çeken en önemli husus, şairin muhatabına adeta mahbubuymuş gibi hitap etmesidir.¹⁹ el-Mutenebbî'nin Seyfüddevle'nin yanında kendisini bulmasının nedenlerinden birisi, muhtemelen şairin tutkulu bir Arap milliyetçisi olmasından ileri gelmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla, ulusu üzerinde hissettiği mesuliyet duygusu, Arapların siyasî gücü kaybetmesi noktasında, onu endişeye düşürmektedir. Nitekim Abbâsî yönetiminin gücü diğer halklarla paylaşma politikası, el-Mutenebbî'nin onları Arap menfaatinin hamisi olarak görmemesi anlamına gelmektedir. Şaire göre, Arapların geçmişteki azametini yeniden tesis edebilecek yeterlilikteki yegâne kişi, Seyfüddevle'den başkası değildir.²⁰

Seyfiyyât'ın hangi şartlarda nazmedildiğinin anlaşılması için, ikili arasındaki ilişkiye değinmeden önce, şair ile hamisinin birlikte geçirdikleri zaman zarfında

16 Yusuf Ahmed eş-Şirâvi, *Aṭlasu'l-Mutenebbî: Esfâruhu min şî'rihi ve ḥayâtihi* (Beyrut: el-Mu'essesetu'l-'Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr, 2004), 54.

17 Dursun Hazer, "el-Mutenebbî'nin Şiirinde Humma Tasviri", *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/4 (2003), 19-20.; Meisami, "al-Mutanabbî", 2/558-560.

18 İsmail Durmuş, "Mütenebbî", 32/195-200.

19 Meisami, "al-Mutanabbî", 2/558-560.

20 Aida Qasimova, *arab edabiyyati: V-XIII asrlar* (Bakü: Qasimova A.Ş., 2019), 409.

neler yaşadıklarına ve çevrelerine göz atılması gerekmektedir. Askerî seferlerden arta kalan süreçte bir araya geldikleri yer, Seyfûddeve'nin Halep'teki sarayıdır. Bu saray, donanımlı birisi olduğu bilinen Seyfûddeve tarafından, adeta bir kültür ve edebiyat merkezine dönüştürülmüş durumdadır. Toprakları üzerindeki yerel yönetimi güvenilir aile üyelerine ve arkadaşlarına veren Seyfûddeve, canlı bir entelektüel ve sosyal hayata kavuşan bu merkezin idareciliğini, bu sayede bizzat kendisi üstlenebilmiştir. el-Mutenebbî'nin saray şairi olarak burada geçirdiği sürenin, dokuz yıl olduğu bilinmektedir.²¹

Seyfûddeve'nin sarayına edebiyatçıları, şairleri ve âlimleri toplama hususunda gösterdiği başarı, takdire şayandır. Hatta bu konuda onu, Harun er-Reşîd'e (ö. 193/809) rakip olarak göstermek mümkündür.²² Ne var ki çeşitli fikirleri ve çıkar odaklarını barındıran böylesi bir ortam, kaçınılmaz olarak, konuklar arasındaki bazı anlaşmazlıkların da yuvası hâline gelebilmektedir. Seyfûddeve'nin tertiplelediği edebiyat meclislerinde, canlı tartışmaların yaşandığı, ayak oyunlarının döndüğü ve emîrin yakınları ile himayesi altındaki kişiler arasında ateşli rekabetlerin vuku bulduğu bilinmektedir.²³

Saraydaki rekabet ortamının yıkıcılığından nasibini alanlardan biri de el-Mutenebbî'dir. Onun bu süreçte hem İbn Cinnî (ö. 392/1002) gibi hayranlar kazandığı hem de azılı düşmanlar edindiği gözlemlenmektedir. Seyfûddeve'nin amcaoğlu olan şair Ebû Firâs el-Ĥamdânî (ö. 357/968), el-Mutenebbî'nin en büyük düşmanlarından biridir. Ebû Firâs'ın çoğu zaman yalın, açık ve samimi olan manzumeleri, el-Mutenebbî'nin söz sanatlarıyla işlenmiş incelikli şiirlerinin yanında, oldukça sade kalmaktadır.²⁴ Ne var ki Ebû Firâs göz ardı edilmemesi gereken tehlikeli bir rakiptir. Seyfûddeve tarafından sevilen ve onun yanında savaşımlara katılan Ebû Firâs'ın, el-Mutenebbî'yi itibarsızlaştırmak için elinden geleni yaptığı, intihal, gramer hatası ve inanca aykırı ifadeler bulmak gayesiyle onun şiirlerini incelediği rivayet edilmektedir.²⁵ Keza el-Mutenebbî ile hamisinin arasını açmak için, Seyfûddeve'yi manipüle etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Örneğin; Seyfûddeve'nin el-Mutenebbî'ye üç kasidesi karşılığında her yıl üç bin dinar verdiğini öğrendiğinde olaya müdahil olmuş, iki yüz dinara el-Mutenebbî'den daha iyi olan yirmi şairin kiralanaabileceğini söylemiştir. el-Mutenebbî yaşananlar dolayısıyla duyduğu üzüntüyü bir şiirinde dile getirecektir. Buradaki gayesi, esasen kendine çamur atanlara yanıt vermektir. Ne var ki amacının dışına çıkarak Seyfûddeve'ye serzenişte bulunduğu gözlemlenmektedir.²⁶

21 Margaret Larkin, *al-Mutanabbi* (Oxford: Oneworld, 2008), 33-34.

22 Süleyman b. Sâlih el-Ĥarâşî, *Naẓarât şer'iyye fî Divâni'l-Mutenebbî*, (Riyad: Dâru 'Ulûmi's-Sunne, H. 1421), 36.

23 Margaret Larkin, *al-Mutanabbi*, 33-34.

24 Mustafa Kılıçlı, "Ebû Firâs el-Ĥamdânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/125-126.

25 Meisami, "al-Mutanabbi", 2/558-560.

26 Ebû'l-Ĥasen Ali b. Ahmed b. Muhammed el-VâĤidî, *Şerhu'l-VâĤidî li-Divâni'l-Mutenebbî*, haz. Yasin el-Eyyûbî - Kûşay el-Ĥuseyn (Beirut: Dâru'r-Râ'idî'l-'Arabî, 1419/1999), 3/1325-1339. ; Şerafeddin Yaltkaya, "Mutenebbî'den Önce Şiir (I)", sad. Musa Yıldız - Nurettin Ceviz, *Nûsha* 5/17 (2005), 100.

Arabozucuların etkisiyle, el-Mutenebbî ile Seyfûddeve'nin ilişkisi bir süre sonra tamamen kopacaktır. Bu kopuşu, şair ile gramer âlimi İbn Hâleveyh (ö. 370/980) arasında gerçekleşen bir münazaranın sonrasına tarihlendirmek mümkündür. Seyfûddeve'nin huzurunda gerçekleşen bu münakaşada, el-Mutenebbî'nin İbn Hâleveyh'e: "Sus! Sen bir Acemsin! Arapçayla ne işin var!" dediği, İbn Hâleveyh'in de yanında taşıdığı bir anahtarla şairin kafasına vurarak onu yaraladığı kaydedilmektedir.²⁷ Yaşananlar karşısında Seyfûddeve'nin reaksiyon göstermemesi yüzünden el-Mutenebbî'nin sinirlendiği ve Halep'i terk ettiği rivayet edilmektedir.²⁸ Şairle hamisinin arasındaki nihai kopuş, 346/957 tarihinde gerçekleşmiş olmalıdır. Söz konusu tarihte, el-Mutenebbî'nin aleyhinde yürütülen entrikalar başarıya ulaşmış, şair önce Şam'a, ardından Mısır'a giderek İhşîdî hükümdarı Ebû'l-Misk Kâfur'a (ö. 357/968) sığınmıştır.²⁹

2. el-Mutenebbî'nin Seyfûddeve'nin Himayesinden Ayrıldıktan Sonraki Kariyeri

Seyfûddeve'nin yanından ayrıldıktan sonra, el-Mutenebbî saygı duyulan bir şair olmaya devam edecektir. Mısır'a sığınmayı tercih etmesi, Mısır'ın döneminin en mühim ilim ve kültür merkezlerinden birisi olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra, el-Mutenebbî'nin Mısır'a bizzat Kâfur'un davetlisi olarak gittiği de söylenmektedir. Nitekim o devirde şairin ünü artık tüm Arap coğrafyasına yayılmış durumda olduğundan, muhtemelen pek çok hükümdar onu kendi sarayında ağırlamayı arzulamaktadır. Kâfur'un el-Mutenebbî'ye kendisinin saray şairi olması karşılığında, Şam vilayetlerinden birinde valilik vermeyi vaat ettiği rivayet edilmektedir. Ömrü boyunca valilik yapmayı arzulamış olan el-Mutenebbî, bekleneceği üzere bu teklifi geri çeviremeyecektir.³⁰

Böylece valilik umuduyla, Kâfur ve Unûcûr b. el-İhşîd için methiyeler nazmetmiştir.³¹ Kâfur'un yanından ikram görmesine rağmen, yaşadığı değişimden memnun kalmadığını, nazmettiği ilk şiirlerinde dahi belli etmiştir. Kendisine vaat edilen valiliğin verilmemesi, şairin hoşnutsuzluğunu daha da arttırmış olmalıdır. Netice itibarıyla Kâfur'a karşı ağır bir hicviye nazmederek Mısır'ı terk etmiş ve Kâfur'un adamlarını atlatarak Bağdat'a kaçmıştır. Bağdat'tan İran'a gitmiş ve Büveyhî emiri için övgüler nazmetmiştir. Ne var ki muhtemelen sıla hasretiyle, evvela Bağdat'a sonra da Küfe'ye gitmek üzere buradan da ayrılmıştır.³² el-Mutenebbî, çıktığı bu son yolculuğunda, 354/956 senesinde saldırıya uğramış,

27 Ebû Mansûr Abdülmelik b. Muhammed b. İsmail eş-Şe'âlibî, *Ebû't-Tayyib el-Mutenebbî ve mâ lehu ve mâ 'aleyhi*, thk. Muhammed Muhittin Abdülhamit (Kâhire: Mektebetu'l-Hüseyn et-Ticâriyye, ts.), 26-27.

28 Şirin Gökçaya, *el-Mütenebbî'nin Şiirlerinde Yaşam Felsefesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 5.

29 Sezgin, *Geschichte des arabischen Schrifttums*, 2/484.

30 afsane Mammədova, *el-Mütenebbî Dünyası: Poeziya ve Hikmet* (Bakü: MBM, 2011), 53-54.

31 İbn Hâlikân, *Vefeyâtü'l-a'yân ve enbâ'îz-zamân*, 1/122.

32 Abdurrahman Özdemir, "el-Mütenebbî'nin Şiirinde Maraş", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2006), 165.

tam kaçmaya niyet ettiği sırada, oğlunun teşvikiyle çatışmaya girmeye karar vermiş ve maiyetiyle birlikte burada öldürülmüştür.³³

3. el-Mutenebbî'nin Seyfûddeve ile İlişkisi ve Seyfiyyât'taki Memdûh Portresi

el-Mutenebbî ile Seyfûddeve arasındaki ilişki, esasen alışıldık bir *şair-hami* yani *mâdiḥ-memdûḥ* münasebetidir. Aralarındaki bağ ne kadar kuvvetli olursa olsun, şair ile hamisi arasındaki ilişki, belirli bir resmiyet ve hiyerarşi çerçevesinde kalmak zorundadır. Vazifesini profesyonel şekilde icra eden methiyecilerin görevi, abartıya kaçmak pahasına dahi olsa, hamisini yüceltmek ve onun itibarını arttırmaktır. Bunu yapmasının yolu, takdir edileceği üzere, övülen kişinin zaferlerini, meziyetlerini ve erdemlerini nazma çevirmektir. Haminin görevi ise, şairinin emniyetini sağlamak ve onu motive edecek yeterlilikte maddi yardımda bulunmaktır. el-Mutenebbî ile Seyfûddeve arasındaki ilişkinin bu normlara uyduğu gözlemlenmektedir.

Anlaşıldığı kadarıyla, Seyfûddeve'nin el-Mutenebbî'den ilk beklentisi, kendisini güzelce methederek reklamını ve propagandasını yapmasıdır. Onun şairine değer verdiği ve ona karşı dostane bir tutum sergilediği gözlemlenmektedir. Bir liderin methiyecisini memnun etmesinin önemini çok iyi kavramış olan Seyfûddeve, namının yayılmasında, şairden azami düzeyde yararlanmayı başaracaktır. Elde ettiği bu hizmetin karşılığını ödeme hususunda da oldukça cömert davrandığı ortadadır. Seyfûddeve'nin şaire, binekler, kıyafetler, cariyeler, silahlar ve kumaşlar hediye ettiği, timar olarak arazi ve çiftlikler verdiği kaydedilmektedir. el-Mutenebbî'nin ise bu anlaşmada üzerine düşen görevi hakkıyla yerine getirdiğini söylemek mümkündür. Bizanslılarla ve çeşitli düşman yapılanmalarıyla karşı karşıya gelinen savaşlarda, Seyfûddeve'nin yanında hazır bulunarak yaşanan hadiseleri mısralara dökmesi ve Seyfûddeve'nin ismini ölümsüzleştirmesi noktasında, el-Mutenebbî'nin pek büyük bir başarı elde ettiği aşikârdır. Örneğin; Seyfûddeve'nin kahramanlıklarını anlattığı kasidelerinde gördüğümüz bu başarıyı, el-Buḥturî (ö. 284/897) gibi büyük şairlerin muharebe ve kalabalık ordu betimlemelerinde dahi bulmak mümkün değildir.³⁴ el-Mutenebbî, Seyfiyyât'ında hamisini tüm yeteneğini kullanarak methetmekte, onun ününü yaymakta, yenilgilerinden dahi destansı zaferler üretmektedir. Keza methiyelerini nazmederken son derece dikkatli olduğu, edebî sanatları ustaca kullandığı, aynı kişiyi methetmesine rağmen, kasidelerindeki betimlemelerin ve teşbihlerin tekrara düşmediği gözlemlenmektedir.³⁵

33 Sevim Özdemir, "el-Mutenebbî Divânından, et-Teşbihu'l-Beliğ - Sanatna Örnekler", *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (2004), 63.

34 Nevzat H. Yanık, *Arap Şiirinde Tasvir* (Erzurum: Fenomen Yayınları, 2010), 179.

35 Şerafeddin Yalıtıkaya, "Mutenebbî'den Önce Şiir (II)", *sad. Musa Yıldız - Nurettin Ceviz, Nüşa* 5/18 (2005), 67.

el-Mutenebbî'nin Seyfûddeve için verdiği hizmet, onun kapsamlı şekilde övülmesinden ibaret değildir. Şair övgücülük hususunda ifa ettiği bu vazifesinin yanı sıra, Seyfûddeve'nin savunduğu değerlerin propagandasının yapılmasının sorumluluğunu da üstlenmiş görünmektedir. el-Mutenebbî'nin verdiği bu hizmet, esasen İslam öncesinden beri süregelen bir adettir. Keza İslam'ın ilk yıllarındaki Müslüman şairler, Hz. Peygamber ve Hulefâ-yi Râşidîn için benzer bir yararlığı göstermiş, İslam'ın savunulmasında ve yayılmasında önemli bir rol üstlenmişlerdir.³⁶ el-Mutenebbî'nin Seyfûddeve ile tanışmadan önce belirli bir tanınırlığa ulaşmış olması, sarayda elde ettiği konumu açısından önemlidir. Nitekim muvazzaf şairin tanınırlığı, temsil ettiği hamisinin itibarıyla kaçınılmaz olarak bağlantılıdır. Bu yüzden Seyfûddeve'nin el-Mutenebbî'nin namının yayılmasını desteklediği ve onun sayesinde şairin şiirlerinin ülkenin en ücra köşelerine kadar ulaşma imkânı bulduğu söylenmektedir. Şiirlerinin hızla yayıldığına açık delillerini, bizzat el-Mutenebbî'nin kendi beyanlarında bulmak da mümkündür.³⁷

Görüldüğü üzere, el-Mutenebbî ile Seyfûddeve arasındaki ilişki, tamamen karşılıklı çıkar anlaşmasıdır. el-Mutenebbî için geçim kapısı, şiirlerinden elde ettiği gelirdir. Şaire göre maddiyat, bireyin yaşamdaki itibarını ve konumunu tayin eden en mühim etkidir. Hatta mal varlığı yeterli olmayan kişilerin, şeref yoksunu olduğunu düşünmektedir. Şiirlerinin karşılığını aldığı müddetçe methiye nazmını sürdüren, işler aleyhine döndüğünde öç almayı vazifesi addeden birisidir.³⁸ Bilindiği üzere, el-Mutenebbî Arap milliyetçiliğiyle özdeşleştirilen bir isimdir. Mamafih övgücülüğü gelir kapısı olarak görmesi nedeniyle, Arap olmayan kişiler için de methiye şairliği yaptığı bilinmektedir.³⁹ Dolayısıyla Seyfûddeve'nin el-Mutenebbî için uygun bir hami olmasına karşın, şairin onu övmekteki temel gayesinin maddiyata dayandığını düşünmemek elde değildir. Seyfûddeve'nin sarayındayken, methiye söylemenin yanı sıra, mersiye nazmı gibi saray şairlerinden beklenen çeşitli hizmetlerde de görev alacaktır. Örneğin; el-Mutenebbî'nin Seyfûddeve'nin annesi ve kız kardeşi için ağıtlar yaktığı bilinmektedir.⁴⁰ Her alanda kendisinden beklenenleri hakkıyla ifa etmiş olmasına rağmen, el-Mutenebbî'nin methiye sanatında anlamsal açıdan gerçekten yenilikçi bir şair olmadığı düşünülmektedir. Zira onun daha ziyade seleflerinin üslubunu benimsediği gözlemlenmektedir. Elbette yeri geldiğinde bu üslubun dışına da

36 Muḥaḍram bir methiye şairi örneği için bk. Esat Ayyıldız, "Hassân b. Sâbit'in Methiyeleri", *ICHES Uluslararası İnsani Bilimler ve Eğitim Bilimleri Kongresi*, ed. Meriç Eraslan (İzmir: Asos Yayınevi, 2019), 286-298. ; Emevî döneminde bir methiye şairi örneğini için bk. Esat Ayyıldız, "El-Ahtal'in Emevilere Methiyeleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 57/2 (2017), 936-960.

37 Nurullah Yılmaz, *III. Abbâsi Asrında Edebi Çevre (334-447/945-1055)* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1995), 84-85.

38 Sevim Özdemir, "Şiirle Kazanç Yoluna Zuheyr b. Ebî Sulmâ ile el-Mutenebbî'nin Yaklaşımı", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9 (2009), 202-203.

39 Bk. Margaret Larkin, "The Poetics of Cultural Identity: Al-Mutanabbî among the Büyids", *Islamic Cultures, Islamic Contexts*, ed. Behnam Sadeghi vd. (Leiden-Boston: Brill, 2015), 387-410.

40 Francesco Gabrieli, "La Vita di al-Mutanabbî", *Rivista Degli Studi Orientali* 11 (1926), 50.

çıkabilmektedir. Seyfûddeve'den önceki şiiirleriyle onun için söylediği şiiirleri arasında bazı farklılıklara rastlamak mümkündür. Örneğin; Seyfûddeve'den önce nazmettiği şiiirlerinde, Irak, Yemen ve özellikle de Bahreyn'de gelişmiş aşırı Şii İsmâiliyye mezhebinin bir zümresi olan Karmatîlerin ve İsmâiliyye felsefesinin izlerine rastlanmaktadır. Keza methiyelerini kendi düşüncelerine göre yönlendirdiği ve görüşleriyle iftihar ettiği gözlemlenmektedir. Seyfûddeve ile tanışmasının ardından ise üslup açısından bu hususta bazı değişimlerin yaşandığı bulgulanmaktadır.⁴¹

el-Mutenebbî'nin Seyfûddeve'nin şairliğini yaptığı günlerdeki psikolojinin ve motivasyonunun nasıl olduğunu anlamak çok önemlidir. Bu konuda Margaret Larkin'in isabetli çıkarımları vardır ve şairin Halep'te geçirdiği yıllarının doğru şekilde değerlendirilmesi için bilinmelidir. Ona göre, el-Mutenebbî Seyfûddeve'nin yanındayken, sağladığı methiyecilik hizmetinin karşılığını fazlasıyla almış, hatırı sayılır bir servet biriktirmiş, kıymetli menkuller ve gayrimenkuller elde etmiş, keza çok sayıda köle ve hizmetçiye sahip olmuştur. Su satıcılığı yapan bir babanın oğlu olarak elde ettiği bu başarı, yadsınamayacak kadar büyüktür. Ne var ki anlaşıldığı kadarıyla, el-Mutenebbî'nin hayattan beklentisi, yalnızca zenginlikle sınırlı değildir. Bu bağlamda, şairin yaşamı boyunca riyaset arzusuyla yanıp tutuştuğu vurgulanmaktadır. el-Mutenebbî'nin geçmişte giriştiği peygamberlik iddiası ve isyancı faaliyetleri bunun en bariz göstergesidir. Keza Seyfûddeve'nin ölen oğlunun ardından nazmettiği mersiyesinde de bunun izlerine rastlamak mümkündür. Şair söz konusu mersiyesinde, methiye şairleriyle hamileri arasındaki resmî hiyerarşinin boyutlarını bir bakıma yeniden şekillendirmeyi denemektedir. Görünüşe göre Seyfûddeve için nazmettiği şiiirlerinden elde edeceği maddi kazancın çok daha ötesinde, betimlemesini yaptığı kahramanla methiyeden adeta ortak bir pay elde etmeyi arzulamaktadır. Örneğin; Seyfûddeve'ye düşman karşısında başarılar elde eden bir halaskar misyonu yüklerken, kendisine de bu halaskarın danışmanı rolünü yakıştırmaktadır. Keza Seyfiyyât'ta sunulan Seyfûddeve, ölüme meydan okuyan ve düşmanı cezalandıran bir liderdir. Buna koşut olarak el-Mutenebbî kendisini Seyfûddeve'nin durumunu doğru şekilde yorumlayabilen ve bunun gerçek değerine büyük çerçeveden bakabilen yegâne kişi olarak takdim etmektedir.⁴² Öte yandan el-Mutenebbî'nin seleflerinin methiye şiiirlerinde de methiyecilerin kendilerini yüksek bir konuma yerleştirdiğinin sayısız örneğine rastlamak mümkündür. Nitekim şair kendisinin reklamını yaparak hamisinin gözündeki saygınlığını ve vazgeçilmezliğini doğal olarak vurgulamak istemektedir. Yine de kibriyle maruf el-Mutenebbî'nin bu hususta biraz daha ön plana çıktığı itiraf edilmelidir.

41 Nurullah Yılmaz, *III. Abbâsi Asrında Edebî Çevre (334-447/945-1055)*, 84-85.

42 Margaret Larkin, *al-Mutanabbi*, 50-52.

4. el-Mutenebbî'nin Seyfiyyât'ından Bir Methiye Örneği

el-Mutenebbî'nin Seyfiyyât'ının daha iyi anlaşılması açısından, bu koleksiyondaki kasidelerden birisinin incelenmesi yararlı olacaktır. Aşağıda alıntılacağımız kaside, şairin en meşhur manzumelerinden biridir ve el-Mutenebbî'nin üslubunun tetkiki için ideal bir örnektir. Seyfûddeve'nin düzenli olarak Bizanslıların üzerine seferler düzenlediği malumdur. el-Mutenebbî'nin bu şiiri, Seyfûddeve'nin el-Ĥadeş'i yeniden ele geçirmesine ilişkin bir tebrik ve methiye kasidesidir. Yaşanan askerî hareketliliğin detaylıca anlatılması, kasideye tarihî bir boyut da kazandırmaktadır. Ayrıca şiirin bu yönü, el-Mutenebbî'nin askerî anlatımlarda nasıl bir üslup benimsemiş olduğunun gözlemlenebilmesi açısından da son derece uygundur. Her şeyden önce kasidenin doğru şekilde anlaşılabilmesi için, yaşananların tarihsel arka planına kısaca göz atılması gerekmektedir.

el-Ĥadeş, 337/948 senesinde Bardas Fokas'ın (ö. 968 [?]) oğlu olan Leo Fokas'ın (ö. 971 [?]) idaresindeki Bizanslıların eline geçmiştir. Kaybedilen bu toprağı geri almak arzusunda olan Seyfûddeve, 343/954 senesinde buraya gelmiş, kaleyi yeniden inşa etmiş ve güvenli bir cephe oluşturmuştur. Bizans Domestikosu Bardas Phokas, İslam güçlerinin ilerleyişini durdurmak gayesiyle, Ermenilerden, Varg Muhafız Gücünden ve Slavlardan oluşan büyük bir ordu toplamış ve el-Ĥadeş'e yürümüştür. Müslümanlar el-UĤeydib tepesinden bahsi geçen düşman birliklerine baktıklarında, düşmanın çokluğunu görerek şaşırılmış, hatta bazıları kaçmaya dahi yeltenmiştir. Daha sonra Bizans ordusu, Seyfûddeve'nin askerlerini çevrelemiş ve aralarında şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Ne var ki savaşın sonunda, Müslümanlar Bizanslıları mağlup etmeyi başarmıştır. Akabinde Domestikos kaçmış, kızının oğlu ile damadı esir düşmüş ve pek çok askeri de can vermiştir.⁴³ Yaşanan bu savaşta her iki taraftan da kayıplar verilmiştir. Mamafih bu muharebeyi, Bizans için büyük bir mağlubiyet, Araplar için de büyük bir galibiyet olarak değerlendirmek mümkündür. el-Mutenebbî kazanılan zaferi şiirlerinde anlatarak ölümsüzleştirecektir:

وَتَأْتِي عَلَى قَدْرِ الْكِرَامِ الْمَكَارِمُ	1. عَلَى قَدْرِ أَهْلِ الْعَزْمِ تَأْتِي الْعَزَائِمُ
وَتَصْغُرُ فِي عَيْنِ الْعَظِيمِ الْعِظَائِمُ	2. وَتَعْظُمُ فِي عَيْنِ الصَّغِيرِ صِغَارُهَا
وَقَدْ عَجَزَتْ عَنْهُ الْجَبُوشُ الْخَضَارِمُ	3. يُكَلِّفُ سَيْفَ الدَّوْلَةِ الْجَيْشَ هَمَّهُ
وَدَلَّكَ مَا لَا تَدَّعِيهِ الضَّرَاعِمُ	4. وَيَطْلُبُ عِنْدَ النَّاسِ مَا عِنْدَ نَفْسِهِ
نُسُورُ الْمَلَأِ أَحْدَاثُهَا وَالْقِشَاعِمُ	5. يُفْدِي أَنْتُمْ الطَّيْرَ عُمْرًا سِبَاحَهُ

43 Buṭrus el-Bustânî, *Muntekiyyātu udebâ'i'l-'Arab fi'l-'aşri'l-'Abbâsî*, (Beyrut: Dâru Mârûn 'Abbûd, ts.), 219. ; Dwight Garcia, "Towards a Better Understanding of al-Mutanabbî's Poem on the Battle of al-Hadath", *Journal of Arabic Literature* 10/1 (1979), 2.

6. وَمَا ضَرَّهَا خَلْقٌ بِغَيْرِ مَخَالِبٍ	وَقَدْ خُلِقَتْ أَسْيَافُهُ وَالْقَوَائِمُ
7. هَلِ الْخَدْتُ الْحَمْرَاءُ تَعْرِفُ لَوْنَهَا	وَتَعْلَمُ أَيُّ السَّاقِيَيْنِ الْعَمَانِمُ
8. سَقَتْهَا الْعَمَامُ الْعُرُ قَبْلَ نَزْوِلِهِ	فَلَمَّا دَنَا مِنْهَا سَقَتْهَا الْجَمَاجِمُ
9. بَنَاهَا فَأَعْلَى وَالْقَنَا يَفْرَعُ الْقَنَا	وَمَوْجُ الْمَنَابِيا حَوْلَهَا مُتَلَاطِمُ
10. وَكَانَ بِهَا مِثْلُ الْجُنُونِ فَأَصْبَحَتْ	وَمِنْ جُنْتِ الْقَتْلِ عَلَيْهَا تَمَائِمُ
11. طَرِيدَةٌ دَهْرٍ سَاقَهَا فَرَدَدَتْهَا	عَلَى الدِّينِ بِالْخَطِيئِ وَالذَّهْرُ رَاغِمُ
12. نُفَيْتُ اللَّيَالِي كُلَّ شَيْءٍ أَخَذْتَهُ	وَهُنَّ لِمَا يَأْخُذُنْ مِنْكَ غَوَارِمُ
13. إِذَا كَانَ مَا تَنْوِيهِ فِعْلاً مُضَارِعاً	مَضَى قَبْلَ أَنْ تُلْقَى عَلَيْهِ الْجَوَازِمُ
14. وَكَيْفَ تُرْجِي الرُّومَ وَالرُّوسَ هَدْمَهَا	وَذَا الطَّعْنَ آسَاسُ لَهَا وَدَعَائِمُ
15. وَقَدْ حَاكَمَوْهَا وَالْمَنَابِيا حَوَاكِمُ	فَمَا مَاتَ مَظْلُومٌ وَلَا عَاشَ ظَالِمُ
16. أَتُوكَ يَجْرُونَ الْحَدِيدَ كَأَنَّهُمْ	سَرَوْا بِجِبَادٍ مَا لُهُنَّ قَوَائِمُ
17. إِذَا بَرَقُوا لَمْ تُعْرَفِ الْبَيْضُ مِنْهُمْ	ثِيَابُهُمْ مِنْ مِثْلِهَا وَالْعَمَائِمُ
18. خَمِيسٌ بِشَرْقِ الْأَرْضِ وَالْغَرْبِ رَحْفُهُ	وَفِي أُذُنِ الْجُوزَاءِ مِنْهُ زَمَازِمُ
19. تَجَمَّعَ فِيهِ كُلُّ لِسَانٍ وَأُمَّةٍ	فَمَا تُفْهَمُ الْخَدَاتُ إِلَّا التَّرَاجِمُ
20. فَلِلَّهِ وَقْتُ دَوْبِ الْعَيْشِ نَارُهُ	فَلَمْ يَبْقَ إِلَّا صَارِمٌ أَوْ ضَبَارِمُ
21. تَقَطَّعَ مَا لَا يَطَّعُ الدِّرْعُ وَالْقَنَا	وَفَرَّ مِنَ الْفُرْسَانِ مَنْ لَا يُصَادِمُ
22. وَقَفَّتْ وَمَا فِي الْمَوْتِ شَكٌّ لَوَاقِفٍ	كَأَنَّكَ فِي جَفْنِ الرَّدَى وَهوَ نَائِمُ
23. ثَمْرُ بَكِّ الْأَبْطَالِ كُلَّمَى هَزِيمَةً	وَوَجْهَكَ وَصَاحٌ وَتُعْرَكَ بِاسِمُ
24. نَجَاوَزْتَ مَقْدَارَ الشَّجَاعَةِ وَالنُّهَى	إِلَى قَوْلِ قَوْمٍ أَنْتَ بِالْغَيْبِ عَالِمُ
25. ضَمَمْتَ جَنَاحِيهِمْ عَلَى الْقَلْبِ ضَمَّةً	تَمَوْتُ الْخَوَافِي تَحْتَهَا وَالْقَوَائِمُ
26. بِضَرْبِ آتَى الْهَامَاتِ وَالنَّصْرُ غَائِبُ	وَصَارَ إِلَى اللَّبَاتِ وَالنَّصْرُ قَادِمُ
27. حَقَرْتَ الرُّدِّيَّاتِ حَتَّى طَرَحْتَهَا	وَحَتَّى كَأَنَّ السَّيْفَ لِلرُّمْحِ سَاتِمُ
28. وَمَنْ طَلَبَ الْفَتْحَ الْجَلِيلَ فَإِنَّمَا	مَفَاتِيحُهُ الْبَيْضُ الْخِفَافُ الصَّوَارِمُ
29. نَبَّرْتَهُمْ فَوْقَ الْأَحْيَابِ كُلِّهِ	كَمَا نَبَّرْتَ فَوْقَ الْعَرُوسِ الدَّرَاهِمُ
30. تَدُوسُ بِكَ الْخَيْلُ الْوُكُورَ عَلَى الدَّرَى	وَقَدْ كَثُرَتْ حَوْلَ الْوُكُورِ الْمَطَاعِمُ
31. تُظُنُّ فِرَاحَ الْفَتْخِ أَنَّكَ زُرْتَهَا	بِأَمَاتِهَا وَهِيَ الْعِتَاقُ الصَّلَادِمُ
32. إِذَا زَلَقْتَ مَشْيَبَهَا بِبَطُونِهَا	كَمَا تَتَمَسَّى فِي الصَّعِيدِ الْأَرَاقِمُ
33. أَفَى كُلِّ يَوْمٍ ذَا الدُّمُسْتَقِ مُقَدِّمُ	فَقَاهُ عَلَى الْإِقْدَامِ لِلْوَجْهِ لِأَنِّمُ
34. أُنْيَكِرُ رِيحَ اللَّيْلِ حَتَّى يَنْوِقَهُ	وَقَدْ عَرَفْتَ رِيحَ اللَّيْلِ الْبُهَائِمُ

35. وَقَدْ فَجَعْتَهُ بِإِبْنِهِ وَإِبْنِ صِهْرِهِ وَبِالصَّيْهِرِ حَمَلَاتِ الْأَمِيرِ الْعَوَاشِمِ	36. مَضَى يَسْكُرُ الْأَصْحَابَ فِي قُوَّتِهِ الطُّبَا لِمَا شَغَلَتْهَا هَامُهُمُ وَالْمَعَاصِمُ
37. وَيَفْهَمُ صَوْتِ الْمَشْرِفِيَّةِ فِيهِمْ عَلَى أَنَّ أَصْوَاتِ السُّيُوفِ أَعَاجِمُ	38. يُسْرُ بِمَا أَعْطَاكَ لَا مِنْ جِهَالَةٍ وَلَكِنَّ مَعْنُومًا نَجَا مِنْكَ غَانِمُ
39. وَوَلَسْتَ مَلِيكًا هَازِمًا لِنَظِيرِهِ وَلَكِنَّكَ التَّوْحِيدُ لِلشَّرْكَ هَازِمُ	40. تَشْرَفُ عَدْنَانٌ بِهِ لَا رَيْبَةَ وَتَفْتَحُرُ الدُّنْيَا بِهِ لَا الْعَوَاصِمُ
41. لَكَ الْحَمْدُ فِي الدَّرِّ الَّذِي لِي لَفْظُهُ فَإِنَّكَ مُعْطِيهِ وَإِنِّي نَاطِمُ	42. وَإِنِّي لَتَعْدُونِي عَطَايَاكَ فِي الْوَعَا فَلَا أَنَا مَذْمُومٌ وَلَا أَنْتَ نَادِمُ
43. عَلَى كُلِّ طَيَّارٍ إِلَيْهَا بِرَجْلِهِ إِذَا وَقَعَتْ فِي مِسْمَعِيهِ الْعَمَاجِمُ	44. أَلَا أَيُّهَا السَّيْفُ الَّذِي لَسْتَ مُعَمَّدًا وَلَا فِيكَ مُرْتَابٌ وَلَا مِنْكَ عَاصِمُ
45. هَتَيْبًا يُضْرِبُ الْهَامَ وَالْمَجْدَ وَالْعُلَى وَرَجِيكَ وَالْإِسْلَامَ أَنْتَ سَالِمُ	46. وَلَمْ لَا يَبْقَى الرَّحْمَنُ حَدِيثُكَ مَا وَقَى وَتَقْلِيْقُهُ هَامَ الْعَدَى بِكَ دَائِمُ“

1. Kararlılıklar, kararlılık erbabına oranla gerçekleşir. Asilce işler ise asillere oranla gerçekleşmektedir.
2. Küçük adamın gözünde küçük işler büyür. Büyük adamın gözündeyse büyük işler küçülür.
3. Seyfüdevle orduya hedefinin sorumluluğunu yüklemektedir. (Onun idealleri o kadar yüksektir ki) büyük kalabalıklar dahi (bu yüksek hedefleri gerçekleştirme noktasında) aciz kalmaktadır.
4. (İşin aslına bakarsan), insanlardan beklentisi, kendisinin sahip olduğu (cesarete benzer bir cesaret örneği sergilemeleridir). (Ama gel gör ki) aslanlar dahi (böylesi bir cesarete sahip olduklarını) iddia edemezler.
5. Uzun ömürlü kuşlar, çöl akbabalrı, onun silah(lar)ı için, yaşlısıyla genciyle kendilerini feda ederler. (Çünkü onun ordusu tarafından kullanılan silahlar, düşmanı lime lime ettiğinden, bu çöl yırtıcılarını yemek bulma zahmetinden kurtarmıştır).
6. (Yemek bulmakta güçlük çeken yaşlı ve yeniyetme akbabalrı) pençeleri yaratılmamış olsaydı bile, onun kılıçları ve kabzaları yaratıldıktan sonra, (pençesizliğin) onlar için bir zararı olmazdı. (Çünkü ordusunun geride bıraktığı düşman leşleri sayesinde, gıdaları neredeyse doğranmış şekilde kendilerine sunulmaktadır).
7. (Bizanslıların kanlarıyla boyanmış) Kırmızı el-Hadeş (Kalesi), rengini biliyor mu? (Kendisini sulayan) bulutların, iki sakiden hangisi olduğunu bilmekte mi? (Yani onu gerçekten yağmur bulutları mı suladı yoksa Bizanslıların vücutlarından akan kanlar mı?)

8. (Seyfüddevle'nin) gelmesinden önce, (el-Hadeş'i) beyaz bulutlarsulamaktaydı. Oraya yaklaştığındaysa onu (bu kez) kafatasları suladı.
9. (Müslümanların) mızraklar(ı) (Bizanslıların) mızraklar(ıy)la vuruşurken ve de (ölüm getiren) kaderin dalgası (kalenin) etrafında çarpışırken, onu inşa etmiş ve (duvarlarını) yükseltmiştir.
10. (Bizans saldırıları yüzünden), orada delirme (yahut cinlenme hâlini andıran) bir (kargaşa) vardı. (Seyfüddevle'nin düşmanı kovmasının ardından), öldürülenlerin cesetleri (kalenin duvarlarına asıldığındaysa adeta şifa verici) muskalar oldu.
11. (Bu kale), kader tarafından kovulup (yaban ellere atılmıştı). Kader ayak direktse de Haççı (mızraklarıyla) sen onu geri aldın; din(imize) geri kazandırdın.
12. (Kaderin) geceler(in)i, gasp ettiği her şeyi (geri vermeye) zorlarsın. Onlar senden aldıklarını muhakkak geri ödeyecektir.
13. Eğer sen (gelecek zamanda gerçekleşecek olaylar için kullanılabilen) muğâri' fiile niyet etmişsen, (olumsuzluk anlamları taşıyan) cevâzim (ekleri) ona getirilmeden önce, (bu fiil) çoktan geçmiş zaman olmuştur bile. (Diğer bir deyişle, birisi sana "Şunu yapma!" demeden önce yahut sen birisine "Şunu yapın!" talimatı vermeden evvel, o iş çoktan hallolmuştur).
14. (Sağlam) temellerinin ve dayanaklarının olmasının yanı sıra, (mızrak) darbeleriyle (korunmaktayken), Rumlar ve Ruslar⁴⁴ nasıl oluyor da onu yıkmayı arzuluyor?
15. Onu mahkemeye götürdüler. (Ölüm getiren) talihler ise hâkim (konumundaydı); ama ne mazlum öldü ne de zalim yaşadı. (Yani savaşların hakemliği, kalenin selametine, Bizanslılarınsa yok olmasına hükmetmiştir).
16. Geceleyin (zırhlarının çokluğu nedeniyle) sanki ayakları olmayan atlarla yürüyüşe geçmişler gibi (görünerek) ve demir(den yapılmış silahlarını) sürükleyerek sana geldiler.
17. (Bizanslılar zırhlarının çokluğu nedeniyle) parladıkları zaman, beyaz kılıçları ayırt edilemez; keza (zırhlı) giyimleri ve miğferleri de öyle. (Yani bütünleşik bir ışık kümesi gibi görünürler).
18. İlerleyişi yeryüzünün doğusunu ve batısını kaplayan çok büyük bir ordudur. Çıkarttıkları uğultular Orion takımyıldızının kulaklarında bile (yankılanmaktadır).
19. (Bu ordunun) içerisinde tüm diller ve tüm milletler toplanmıştır. Konuşan kişiler, aralarında tercümanlar olmadan anlaşmamaktadır.
20. Ne garip bir zaman! (Yaşanan muharebenin) ateşi, sahtekârlık (mamulü olan yetersiz silahları ve zayıf erkekleri) eritivermiştir. Geriye keskin kılıçlardan ve cesur erkeklerden başkası kalmamıştır.

44 Burada Ruslarla kastedilen, Kuzey Avrupa kökenli bir topluluk olan Varg Muhafız Gücüdür (Yunanca: Τάγμα τῶν Βαρβαγγῶν, Tagma tön Varángón).

21. Zırhı parçalayamayan (kılıçlar) ve mızraklar kendileri parçalanmıştır. (Rakibiyle) vuruşamayan atlılarsa firar etmişlerdir.
22. Dik duran kişi için ölüm kesin görünüyorken dik durmuştun. Yok oluş uyku hâlindeyken onun göz kapağında (duruyor) gibiydin.
23. Yanından kahramanlar geçmekteydi, yaralanmış ve bozguna uğramış; (ama gel gör ki) senin yüzün parlamakta, ağzın tebessüm etmekteydi. (Yani azametinin dolayısıyla zorlukları küçük görüyordun).
24. Cesaret ve akıl sınırlarının ötesine geçtin. İnsanların söylediklerine bakılırsa sen gaipten haber almaktaydın. (Bu sayede zafere ulaşacağını biliyordun).
25. Sen (kuş gibi korkak olan düşman ordusunun sağ ve sol) kanatlarını kalbin üzerine bastırdın. (Böylelikle ikinci mafsaldaki) tüyler ve kanat tüyleri onun altında ölmekteydi.
26. ...Zafer yakında olduğu zaman (düşmanın) göğsüne inen, zafer henüz ortada yokken de (düşmanın) kafasına vurulan darbelerle. (Yani zaferin yakın olduğu sırada vuruşlar öylesine güçlüydü ki, düşmanın kafasına indiğinde kafatasını çatlatıp göğsüne kadar yarıyordu).
27. Rudeynî mızraklarını hakir gördün, (bir yana) atıverdin. Adeta mızraklara söven bir kılıç gibiydi(n). (Yani uzaktan dövüşme imkânı tanıyan mızrakları kullanmadın. Bunun yerine yüz yüze ve erkekçe dövüşme olanağı sağlayan kılıçları kullandın).⁴⁵
28. Kim görkemli bir fetih (gerçekleştirmeyi) isterse, (bilsin ki) bu (işin) anahtarları beyaz, hafif ve keskin kılıçlardır.
29. Gelinin üzerine dirhemlerin saçıldığı gibi, onların hepsini el-Uḫeydib (Tepesinde) saçıverdin.
30. (Düşmanı takip eden) atl(ı)ların, tepelerde (yırtıcı) kuşların yuvalarını çiğnemektedir. (Öte yandan öldürülen düşmanların etleri sayesinde), yuvaların etrafındaki yemekler artmıştır.
31. Kartal yavruları onları anneleriyle birlikte ziyaret ettiğini zanneder; (ama annelerine benzettikleri aslında senin) soylu ve kuvvetli atlarından (başkası değildir).
32. (Atların ayakları) kaydığında, platodaki erkek yılanlar gibi, onları karınları üzerinde yürütmüştün.
33. Her gün bu Domestikos (bizimle savaşmak için üzerimize doğru) ilerleyecek mi? Ensesi, ilerlemesi nedeniyle yüzüne sövmektedir. (Diğer bir deyişle yenileceği hâlde sürekli saldırmak için üzerimize geliyor, yenilince de kaçıp gidiyor. Kaçarken ensesine aldığı darbelerin asıl sebebi, ilk başta bize saldırmaya cüret etmesidir. Ensesi şamar yemekten bıktığından, doğal olarak yüzüne sövmektedir).

45 el-Mutenebbî'nin methiyelerinde, Seyfüddeve'nin isminin "devletin kılıcı" manasına gelmesinden sıkça istifade edildiği gözlemlenmektedir. Bu beyitte de bu minvaldeki bir kullanım söz konusudur.

34. *Tadına bakıncaya kadar aslanın kokusunu inkâr mı ediyor? Davarlar bile aslanın kokusunu bilmektedir. (Yani davarlar bile kendilerine zarar verecek şeyi bilir ve ona yaklaşmaz. Bizanslıların komutanı bu yüzden davarlardan bile daha anlayışsızdır).*
35. *Lider(imiz)in vahşi darbeleri, (Bizans komutanının) oğlunun, damadının oğlunun ve damadının canına okumuştur.*
36. *(Kendisi ise) birliklerine müteşekkir kalarak (savaş alanından) ayrılmıştır. (Çünkü onun askerlerinin) başları ve vücutları (kılıçlarımızla) budanırken, komutanlarına bu keskin kılıçlardan kaçması için (zaman kazandırmıştır).*
37. *Kılıçların sesi yabancı bir dildedir. Buna rağmen onların içerisinde (duyulan) Meşref kılıçlarının sesini anlamaktadır. (Yani kılıçların sesinden bir şey anlaşılmasına rağmen, onlara vurulan kılıç darbelerinin sesinden, askerlerinin öldürüldüğünü anlamaktadır).*
38. *(Hünkârımız! Bizanslı komutan) sana verdikleriyle (yani askerlerinin ölümüyle) seviniyordu; (ama bu) cehaletten değildi. Bilakis (canını bile ganimet olarak verecek bir) mağlupken, senden (kendi canını) ganimet olarak almıştır.*
39. *Sen rakibini hezimete uğratan bir kral değil, şirki hezimete uğratan tevhit (inancısın)!*
40. *Yalnızca Rebî'a (oğullarının) değil, Adnan (oğullarının da) şeref bulduğu (birisisin). Yalnızca başkentlerin değil, (tüm) dünyanın iftihar ettiği (kişisin).*
41. *Lafzını icra ettiğim (bu) incidenceki (yani şiiirdeki) övgü sana aittir. Onu bana veren sensin; bense (sadece) onu diziyorum (yani nazmediyorum).*
42. *Senin bağışların (olan bineklerimle, savaşın) hengâmesine doğru koştururum. Ne bana sövülür ne de sen pişman olursun. (Yani seni methetmem karşılığında bana vereceğin bahşişlerden pişman olmazsın. Çünkü ben senin namını yayarım ve savaşlardaki zaferlerini anlatmak için sana eşlik ederim. Emеğimin karşılığını almam nedeniyle de kimse bana sövemez).*
43. *... (Çarpışmanın) gürültüleri kulaklarına çalındığında, bacağıyla (savaşa) doğru uçan (atları bana hibe ettiğin için pişman olmazsın).*
44. *Ey asla kına girmemiş olan kılıç! Senin (bu kahramanlığın hususunda) şüphe duyan kimse yoktur. Keza sana mani olabilecek bir şey de yoktur.*
45. *Kafa darbesine, şana ve yüksek işlere kutlu olsun. (Kutlu olsun) senden rica edene ve İslam'a ki sen selamettesin. (Yani tüm bu sıralananlar senin zaferinle mutlu olmuş ve kutlanmayı hak etmiştir. Bendeniz de sizden bahşiş almayı rica eden birisiyim ve saadetinizle mesut olurum. Bu yüzden sizin zaferinizle ben de kutlanırım).*
46. *Rahman (olan Allah, önceden) koruduğu gibi, senin (kılıcının) keskin uçlarını niçin (ilelebet) korumasın ki? Seninle düşmanın kafasını yarması daimidir.⁴⁶*

46 el-Vâhîdî, *Şerhu'l-Vâhîdî li-Dîvânî'l-Mutenebbî*, 3/1500-1517. ; el-Mutenebbî, *Dîvânü'l-Mutenebbî* (Beirut: Dâru Beyrût, 1403/1973), 385-389.

Sonuç

Klasik Arap şiiriyle ilgilenen herkes, muhtemelen bir şekilde Abbâsî döneminin meşhur methiyecisi el-Mutenebbî'nin ismini duymuştur. Genellikle el-Mutenebbî denilince akla gelen ilk şey, onun gençlik hezeyanıyla peygamberlik iddiasına girişerek sebep olduğu karmaşa ve isyan hareketidir. Öte yandan böylesine büyük bir tanınırlığa ulaşmış olmasının nedeni, başarısızlıkla sonuçlanan bu girişiminden ziyade, şiir sanatında adını başarıyla duyurabilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu makalemizde ele aldığımız konu, onun Seyfûddeve ile tanışmasıyla başlayan süreçte nazmettiği şiirleri, diğer bir deyişle *Seyfiyyât* adı verilen meşhur koleksiyonudur. Bahsi geçen şiirler, el-Mutenebbî tarafından, Seyfûddeve'nin yanında Halep'te geçirdiği dokuz senede nazmedilmiştir. Bu dönem, şairin hayatının en müreffeh günleri ve kariyerinin zirvesidir.

el-Mutenebbî'nin methiyecilik kariyeri, Seyfûddeve ile tanışmasının öncesine uzanmaktadır. Edebî faaliyetlerine başlar başlamaz, övgücülüğü bir gelir kaynağı ve ününün yayılması için etkili bir araç olarak gördüğü ortadadır. İlerleyen süreçte, gerçekten de *medîh* sanatının en ünlü simalarından birisi hâline gelecektir. Buna rağmen el-Mutenebbî'nin genellikle Ebû Temmâm'ın ve el-Buhturî'nin üslubunu benimsediği ve methiyelerinde onları model aldığı gözlemlenmektedir. Kariyerinin başlarında, Ebû'l-Fağl el-Kûfî ve Muhammed b. 'Ubeydî'l-lah gibi temas sağlayabildiği kişiler için methiye şairliği yapmıştır. Ne var ki el-Mutenebbî'nin karakterinden anlaşıldığı kadarıyla, onun hayattan beklentisi, şairlikle elde edeceklerinden çok daha fazlasıdır. Bu nedenle gençliğinde meşhur isyan hareketine kalkışmış, başarısız olduğunda hapisten kurtulmak için, yine tek mahareti olan şairliğine sığınmıştır. Böylelikle pişmanlığını bildirmesi ve şiiri sayesinde İhşîdî Emîri İshak b. Keygeleğ et-Türkî tarafından affedilmiştir. Tiberya Emîri Bedr b. 'Ammâr el-Esedî'nin sarayında şairlik yapmış ve bu süreçte şairliğini geliştirmiştir. Ne var ki el-Mutenebbî'nin yıldızı bir süre sonra hamileriyle ters düşebilmektedir. Bedr'in yanından ayrıldığında, Ali b. Ahmed el-Hurâsânî, Muhammed b. 'Abdillah b. Muhammed, Ebû Fağl Ahmed b. 'Abdillah b. el-Huseyn ve Ebû Sehl Sa'îd'i methetmiştir. Onun kariyerindeki bu şiirsel hareketlilik, muhabbetle bağlanacağı ünlü hamisi Seyfûddeve'ye kendisini kabul ettirmesi açısından önemli bir özgeçmiş oluşturmuş olmalıdır. Nitekim Seyfûddeve gibi güçlü ve etrafı entelektüel insanlarla çevrili olan bir hükümdara, şairlerin kendilerini kabul ettirmelerinin kolay olmayacağı malumdur.

el-Mutenebbî'nin Seyfûddeve ile tanışması, Seyfûddeve'nin kuzeni Ebû'l-'Aşâ'î'nin aracılığıyla olacaktır. el-Mutenebbî beklediği fırsatı bulunca, Seyfûddeve'yi Antakya'da methetmiş, bu sayede onunla Halep'e gitmeyi başarmıştır. Gerçekten seveceği bu yeni hamisinin yanında geçirdiği süreçte, onunla birlikte seferlere katılmış, pek çok olayda hamisinin destekçisi olmuştur. Arap milliyetçiliğine önem verdiği bilinen şairin gözünde, Seyfûddeve Araplara has tüm hasletleri taşıyan gerçek bir hükümdardır. Dolayısıyla onunla uyuşan

yıldızı, şiiirlerinin neredeyse üçte birini teşkil eden Seyfiyyât'ını yazmasında, ona lazım gelen fikrî motivasyonu sağlamış olmalıdır. el-Mutenebbî bu şiiirlerinde, tanık olduğu tarihi hadiseleri nakletmekte ve hamisinin namını ölümsüzleştirirken adeta bir vakanüvisin vazifesini de icra etmektedir. Bilindiği üzere bir komutan, askerî açıdan ne kadar başarılı olursa olsun, övgücülerinin yeterliliği nispetinde namını zenginleştirebilmektedir. Bu yüzden Seyfûddeve'nin methiyecilerini belirlerken, kendi siyasal gücünü perçinleyecek şairler bulmayı arzulamış olması, son derece alışıldık bir durumdur. Belirttiğimiz üzere, el-Mutenebbî ismini daha ziyade Seyfûddeve'nin yanında duyurmuştur; ama bunun öncesinde de yabana atılabilecek birisi değildir. Seyfûddeve onun şiiirlerinin Arap coğrafyasında dolaşmasına olanak sağlamış, hibe ettiği arsalar, cariyeler ve bahşişlerle şairin gönlünü hoş tutmuştur. el-Mutenebbî de görevini hakkıyla yerine getirerek, hamisini yüceltebildiği kadar yüceltmış, onun ölen yakınları için mersiyeler nazmetmiş ve hamisinin propagandasını layıkıyla yapmıştır. Dolayısıyla çoğu *mâdiğ-memduğ* münasebetinde olduğu gibi, ikilinin arasındaki bağın da esasen karşılıklı bir çıkar anlaşması olduğunu düşünmemek elde değildir. Seyfûddeve ile el-Mutenebbî arasındaki ilişki, araya giren üçüncü kişilerin müdahaleleriyle, kaçınılmaz olarak bozulmaya başlayacak ve 346/957 senesinde de tamamen kopacaktır.

el-Mutenebbî'nin Seyfûddeve için nazmettiği şiiirleri incelendiğinde, onun bazen memduhunun azametinden rol çalmak istediğini gösteren detaylara rastlanmaktadır. Bunun ardında, şairin bitmek tükenmek bilmeyen riyaset arzusunun olduğu açıktır. Örneğin; Seyfûddeve düşmanı alt eden bir kurtarıcı olarak sunulurken, şair de hükümdarına danışmanlık hizmeti veren bir müşavir rolüne bürünebilmektedir. el-Mutenebbî'ye göre, büyük işlerin gerçekleşmesi, insanların büyüklüğüyle orantılıdır. Seyfûddeve ise büyük idealleri olan, insanüstü meziyetlerle donanmış bir kişiliktir. Doğal olarak ordusundan da bu insanüstü ideallerin gerçekleşmesini istemektedir. Ne var ki onun gayelerini gerçekleştirmek için, büyük kalabalıklar dahi kifayetsiz kalmaya mahkûmdur. el-Mutenebbî'nin *Seyfiyyât*'ta tercih ettiği üsluplardan birisi, Seyfûddeve tarafından mağlup edilen düşman güçlerinin düştüğü acizliğin betimlenmesidir. Bu minvaldeki şiiirlerde, düşmanın aşağılanması ve Seyfûddeve'nin zaferinin büyütülmesi hedeflenmektedir. Böylelikle Seyfûddeve'nin namının yayılması ve potansiyel düşmanlar için de caydırıcılık sağlanması umulmaktadır.

Tahmin edileceği üzere, el-Mutenebbî'nin şiiirlerinde Seyfûddeve için çizilen portre, kahramanlık, yiğitlik, kararlılık, deha ve cömertlik gibi pek çok erdemle donanmış olan ideal bir insanı yansıtmaktadır. Seyfûddeve'nin düşmanları ise boş uğraşların peşine düşen, yenilgiye mahkûm zavallılardır. Erkeklik erdeminin zirvesi olarak sunulan Seyfûddeve'nin cömertliği, şair tarafından özellikle vurgulanmaktadır. Bu kullanım, İslam öncesindeki methiyelerde dahi sıkça istife edilen bir metottur. Nitekim memduhun eli açıklığının vurgulanmasıyla,

şaire bahşış vermesi hususunda teşvik edilmesi hedeflenmektedir. el-Mutenebbî özellikle bu tarz kullanımlara başvurduğu yerlerde, kendi yararlılıklarını da anlatarak hamisinin gözündeki değerini yükseltmeyi ve kendi reklamını yapmayı arzulamaktadır. Nitekim övgücünün, hamisinin verdiği bahşışlerin karşılığını ödediğini hissettirmesi son derece önemlidir. Şiirleriyle bunu sağlayan el-Mutenebbî, kendisini hamisinin namını yayan yararlı bir propagandacı, Seyfüddevle'yi de İslam'ın keskin bir kılıcı olarak göstermeyi başarmaktadır.

Kaynakça

- Ayyıldız, Esat. "El-Ahtal'ın Emevilere Methiyeleri". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 57/2 (2017), 936-960. https://doi.org/10.1501/Dtcfder_0000001545
- Ayyıldız, Esat. "Hassân b. Sâbit'in Methiyeleri". *ICHES Uluslararası İnsani Bilimler ve Eğitim Bilimleri Kongresi*. ed. Meriç Eraslan. 286-298. İzmir: Asos Yayınevi, 2019.
- Blachère, R. – Pellat, Ch. "al-Mutanabbî". *The Encyclopaedia of Islam*. 7/769-772. Leiden: E. J. Brill, 1993.
- Blachère, R. "Mütenebbî". *İslâm Ansiklopedisi*. 8/858-862. İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi, 1979.
- el-Bustânî, Buṭrus. *Munteḳıyyātu udebâ'î'l-'Arab fî'l-'aşri'l-'Abbâsî*. Beyrut: Dâru Mârûn 'Abbûd, Tarihsiz.
- el-Bustânî, Buṭrus. *Udebâ'u'l-'Arab fî'l-a'suri'l-'Abbâsiyye: Ḥayâtuḥum, âşâruḥum, naḳḍu âşârihim*. Kâhire: Hindâvî, 2014.
- Desûkî, Abdülaziz. *Ebû'ṭ-Ṭayyib el-Mutenebbî: Şâ'iru'l-'urûbe ve ḥakîmu'd-dehr*. Beyrut: el-Mu'essesetu'l'Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr, 2006.
- Durmuş, İsmail. "Mütenebbî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/195-200. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Gabrieli, Francesco. "La Vita di al-Mutanabbî". *Rivista Degli Studi Orientali* 11 (1926), 27–68.
- García, Dwight. "Towards a Better Understanding of al-Mutanabbî's Poem on the Battle of al-Hadath". *Journal of Arabic Literature* 10/1 (1979), 1-25.
- Gökkaya, Şirin. *el-Mütenebbî'nin Şiirlerinde Yaşam Felsefesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- el-Ḥarâşî, Süleyman b. Sâlih. *Nazarât şer'iyye fî Dîvânî'l-Mutenebbî*. Riyad: Dâru 'Ulûmî's-Sunne, H. 1421.
- Hazer, Dursun. "el-Mutenebbî'nin Şiirinde Humma Tasvîri". *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/4 (2003), 17-36.
- Hizmetli, Sabri. "Karmatîler". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/510-514. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Ḥuseyn, Taha. *Ma'a'l-Mutenebbî*. Kâhire: Hindâvî, 2014.
- İbn Ḥallikân, Ebû'l-'Abbâs Şemsettin Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr. *Vefeyâtü'l-a'yân ve enbâ'i'z-zamân*. thk. İhsan Abbas. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Şâdir, 1397/1978.
- Kılıçlı, Mustafa. "Ebû Firâs el-Hamdâni". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/125-126. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Kraemer, Joel L. *Humanism in the Renaissance of Islam: The Cultural Revival During the Buyid Age*. Leiden-New York-Köln: E. J. Brill, 1992.
- Larkin, Margaret. "The Poetics of Cultural Identity: Al-Mutanabbî among the Büyids". *Islamic Cultures, Islamic Contexts*. ed. Behnam Sadeghi vd. 387-410. Leiden-Boston: Brill, 2015.
- Larkin, Margaret. *al-Mutanabbî*. Oxford: Oneworld, 2008.
- Meisami, J. S. "al-Mutanabbî". *Encyclopedia of Arabic Literature*. ed. Julie Scott Meisami - Paul Starkey. 2/558-560. Londra-New York: Routledge, 1998.

- Məmmədova, əfsanə. *əl-Mütənəbbi Dünyası: Poeziya və Hikmət*. Bakü: MBM, 2011.
- al-Mutanabbi. *Poems of Al-Mutanabbi: A Selection with Introduction, Translations and Notes by A. J. Arberry*. haz. A.J. Arberry. Cambridge: Cambridge University Press, 1967.
- el-Mutenebbî. *Dîvânü'l-Mutenebbî*. Beyrut: Dâru Beyrût, 1403/1973.
- Nâcî, İbrâhîm. "Arap Şiirinin Önde Gelen İki Şairi; el-Ma'arrî ve el-Mutenebbî'nin Mukâyesesî". çev. Osman Düzgün. *Nüşha* 12/35 (2012), 131-144.
- Özdemir, Abdurrahman. "el-Mütenebbî'nin Şiirinde Maraş". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2006), 159-185.
- Özdemir, Sevim. "el-Mutenebbî Dîvânından, et-Teşbihü'l-Beliğ - Sanatına Örnekler". *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (2004), 61-78.
- Özdemir, Sevim. "Şiirle Kazanç Yoluna Zuheyr b. Ebî Sulmâ ile el-Mutenebbî'nin Yaklaşımı". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9 (2009), 193-206.
- Qasimova, Aida. *ərəb ədəbiyyatı: V-XIII əsrlər*. Bakü: Qasimova A.Ş., 2019.
- eş-Şâhib Ebû'l-Kâsım İsmâil b. 'Abbâd. *el-Keşf'an mesâvi'i şîri'l-Mutenebbî*. thk. Muhammed Hasan Âl-i Yâsîn. Bağdat: Mektebetü'n-Nahda, 1385/1965.
- eş-Şe'âlibî, Ebû Mansûr Abdülmelik b. Muhammed b. İsmail. *Ebû't-Ṭayyib el-Mutenebbî ve mâ lehu ve mâ 'aleyhi*. thk. Muhammed Muhittin Abdülhamit. Kâhire: Mektebetü'l-Hüseyn et-Ticâriyye, Tarihsiz.
- Selahattin, Goran. *el-Mütenebbî'nin Şiirinde Medh*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- es-Seyyid, Fuat Sâlih. *Mu'cemu'l-elqâb ve'l-esmâ'il-muste'âra fi't-târîhi'l-'Arabî ve'l-İslâmî*. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1990.
- Sezgin, Fuat. *Geschichte des arabischen Schrifttums*. 17 Cilt. Leiden: E. J. Brill, 1967-2015.
- eş-Şîrâvî, Yusuf Ahmed. *Aṭlasu'l-Mutenebbî: Esfâruhu min şîrihi ve hayâtihî*. Beyrut: el-Mu'essesetu'l-'Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr, 2004.
- el-'Uteybî, Dayfu'l-lah Hilâl. *el-Mutenebbî fi'd-dirâsâti'l-edebiyeti'l-ḥadîse fi Mısr*. Kâhire: Dâru Ğarîb, 2007.
- el-Vâhidî, Ebû'l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed. *Şerḥu'l-Vâhidî li-Dîvânî'l-Mutenebbî*. haz. Yasin el-Eyyûbî - Kuşay el-Hüseyn. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'r-Râ'idî'l-'Arabî, 1419/1999.
- Yaltkaya, Şerafeddin. "Mutenebbî'den Önce Şiir (I)". sad. Musa Yıldız – Nurettin Ceviz. *Nüşha* 5/17 (2005), 95-122.
- Yaltkaya, Şerafeddin. "Mutenebbî'den Önce Şiir (II)". sad. Musa Yıldız – Nurettin Ceviz. *Nüşha* 5/18 (2005), 55-82.
- Yanık, Nevzat H. *Arap Şiirinde Tasvir*. Erzurum: Fenomen Yayınları, 2010.
- Yılmaz, Nurullah. *III. Abbâsi Asrında Edebî Çevre (334-447/945-1055)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1995.
- ez-Zirikli, Hayreddin. *el-A'lâm*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 15. Basım, 2002.